

IFRS for Private Entities: een nieuwe verslaggevingstandaard voor niet-beursfondsen?

Hugo van den Ende en Bob Owel

SAMENVATTING Aangenomen mag worden dat de IASB binnen afzienbare tijd een definitieve verslaggevingstandaard voor niet-beursgenoteerde ondernemingen publiceert. Deze op full IFRS gebaseerde, maar wel vereenvoudigde standaard, is bedoeld voor ondernemingen zonder public accountability. De Exposure Draft, die in februari 2007 is gepubliceerd, heeft geleid tot diverse commentaren. Hoewel er in overwegende mate positief is gereageerd op de inhoud van de Exposure Draft wordt door de respondenten aangedrongen op verdere vereenvoudigingen. De in dit kader meest genoemde onderwerpen zijn goodwill (en de afschrijving daarop), de verwerking van latente belastingen, de classificatie en waardering van pensioenregelingen en het gebruik van de reële waarde.

Een door ons uitgevoerd, beperkt empirisch onderzoek wijst uit dat de huidige Exposure Draft (nog) niet tot voldoende fundamentele vereenvoudigingen leidt ten opzichte van full IFRS. Op enkele deelgebieden zijn goede stappen gezet, maar deze zijn nog niet afdoende om de beoogde lastenverlichting te realiseren.

RELEVANTIE VOOR DE PRAKTIJK Wereldwijde standaardisatie van verslaggevingregels zal naar verwachting niet alleen tot meer transparantie gaan leiden, maar ook tot lagere kosten, omdat ondernemingen dan kunnen volstaan met één standaard voor verslaggeving. Alleen al in de EU zijn er circa vijf miljoen ondernemingen die op dit moment gebruikmaken van lokale standaarden en die in aanmerking komen om in de toekomst de SME Standard te gaan toepassen¹.

1 Inleiding

Er is behoefte aan wereldwijde standaardisatie van verslaggeving voor niet-beursgenoteerde ondernemingen. Dat is althans de stelling die door de International Accounting Standards Board (IASB), wordt geponeerd. Zij baseert zich daarbij op de evaluatie van commentaren van 120 instanties op een discussion paper IASB (2004). Uit deze commentaren blijkt dat er in veel landen behoefte bestaat aan een wereldwijde verslaggevingstandaard, in plaats van regio-

naal ontwikkelde standaarden. Voor de IASB was dit de aanleiding om te beginnen met de ontwikkeling van 'IFRS for Small and Medium-sized Entities'². Dat heeft in februari 2007 geleid tot de publicatie van een Exposure Draft, een eerste ontwerpstandaard (hierna: SME ED)³.⁴ Op deze publicatie reageerden 162 respondenten. De inhoud van hun commentaren komt in dit artikel aan de orde.

De IASB streeft ernaar, met inachtneming van de commentaren⁵, om in het eerste halfjaar van 2009 een definitieve SME Standard uit te brengen. Of, en in hoeverre, deze SME Standard dan in Nederland en de rest van de EU toegepast zal (kunnen) worden, hangt af van verschillende omstandigheden, waarbij politieke bereidheid door de wetgevende organen en acceptatie door de ondernemingen de belangrijkste zijn.

In dit artikel besteden wij eerst aandacht aan de toekomstige SME Standard. Waarom zou er behoefte aan zijn, voor wie wordt deze Standard geschreven, in hoeverre wijkt de SME ED af van full IFRS⁶, en wat wordt er in behandeld? Daarna gaan wij in op de wereldwijde reacties op de SME ED. Is er voldoende support? Zijn er aanbevelingen om de SME ED aan te passen? Met andere woorden: is de IASB op de goede weg? Vervolgens wordt dieper ingegaan op de Europese visie, waarbij onder meer de rol van de EU aan de orde komt, en de gevolgen voor Nederland. Hoe gaat de toekomstige SME Standard de Nederlandse praktijk raken? Daarbij behandelen wij het three-tier model voor verslaggeving. Wij sluiten dit artikel af met de uitkomsten van een empirisch onderzoek naar de huidige toepassing van IFRS door niet-beursgenoteerde ondernemingen. Zal de invoering van de toekomstige SME Standard tot belangrijke vereenvoudigingen leiden? Daarbij hebben wij ons gericht op een aantal kernissues, te weten: goodwill, bijzondere waardeverminderingen (impairment), latente belastingen, pensioenen, onderzoeks- en ontwikkelingskosten en op aandelen gebaseerde betalingen. Hiermee proberen wij de Nederlandse praktijk inzicht te geven in en voor te bereiden op de komst van een nieuwe verslaggevingstandaard; althans, als het zover komt.

2 De belangrijkste kenmerken van de toekomstige SME Standard

2.1 Welke landen hebben behoefte aan standaardisatie?

Er is, volgens de IASB, behoefte aan wereldwijde standaardisatie van verslaggeving voor niet-beursgenoteerde ondernemingen. En die behoefte zou onder meer kunnen bestaan bij ondernemingen in landen met een bestaande, lokale standaard. Die lokale standaard is buiten de landsgrenzen vaak minder bekend en kan belemmerend werken als die ondernemingen internationaal actief zijn (bijvoorbeeld omdat zij buitenlandse dochtermaatschappijen moeten consolideren). Daarnaast kan die behoefte aan standaardisatie bestaan bij landen die nog geen verleden hebben als het gaat om verslaggeving. Door het toepassen van een wereldstandaard die op IFRS gebaseerd is, kan de achterstand die deze landen momenteel hebben, in één klap worden weggewerkt. En ten slotte is er behoefte aan een SME Standard in de landen waar nu geen lokale standaard bestaat en alleen maar full IFRS wordt toegepast (zoals Cyprus).

2.2 Toepassingsgebied (scope)

In letterlijke zin is de toekomstige SME Standard bedoeld voor Small and Medium-sized Entities. Deze naam is in tweërlei opzicht misleidend. Ten eerste omdat deze titel de toepassing van kwantitatieve criteria impliceert. Dat is evenwel niet de bedoeling. Volgens de IASB zou de toekomstige SME Standard immers toegepast moeten kunnen worden door ondernemingen die geen 'public accountability' hebben, wat een kwalitatief criterium is. Met het begrip 'public accountability' worden ondernemingen aangeduid die een beursnotering hebben, of die gelden van derden in bewaring hebben (denk aan banken of verzekeringsmaatschappijen). Ten tweede is de titel misleidend omdat een letterlijke vertaling leidt tot wat wij in Nederland kennen als mkb, inclusief micro-organisaties⁷. Een grote meerderheid van de respondenten op de Exposure Draft is het hiermee oneens en betoogt dat de toekomstige SME Standard niet geschikt is voor de kleinere, lokaal actieve ondernemingen. Ook Vergoossen (2007) en Van den Ende⁸ delen deze mening. Overigens heeft de IASB in juni 2008 besloten om de Standard voortaan 'IFRS for Private Entities' te noemen⁹. Uiteindelijk is het de veronderstelling dat de individuele jurisdicties zelf (via wetgeving) zullen bepalen welke ondernemingen de toekomstige SME Standard mogen of moeten toepassen.

2.3 Aansluiting van de toekomstige SME Standard bij full IFRS

Bij de ontwikkeling van een nieuwe Standard waren er twee opties:

- aansluiting bij het bestaande framework van full IFRS en overname van de daarin opgenomen 'principles'; en
- een nieuwe start maken.

De IASB heeft gekozen voor de eerste optie. Een nieuwe start zou tot onoverbrugbare verschillen met de bestaande uitgangspunten kunnen leiden en niet in het belang zijn van de gebruikers. Dat geldt zeker voor multinationals, die hun niet-beursgenoteerde dochters laten overgaan op de toekomstige SME Standard; (conceptuele) consistentie met full IFRS is dan van groot belang.

De SME ED sluit dus aan bij het full IFRS framework. Toch wordt door de IASB rekening gehouden met het feit dat SMEs anders zijn dan beursfondsen. Volgens BC26¹⁰ hebben de gebruikers van de jaarrekeningen van SMEs andere informatiebehoeften dan de gebruikers van jaarrekeningen van beursgenoteerde ondernemingen. Ook wordt de (beperkte) beschikbaarheid van expertise binnen SMEs genoemd. Het kosten-batenprincipe krijgt hiermee een iets andere invulling, waarmee de IASB voor zichzelf de mogelijkheid heeft gecreëerd om regels die voor de beoogde doelgroep als te rigide uitgelegd zouden kunnen worden, iets soepeler of pragmatischer te maken.

2.4 Inhoud van de SME ED en de relatie tot full IFRS

De SME ED is hanteerbaar: 254 pagina's. Natuurlijk is de omvang als zodanig niet doorslaggevend voor de hanteerbaarheid van de regels, maar toch kan een beperkt aantal pagina's onbewust leiden tot meer acceptatie – als een soort psychologisch effect.

In de SME ED worden alle gebruikelijke onderwerpen behandeld, waarbij het taalgebruik kort en bondig is. Bij de wat meer bijzondere onderwerpen wordt soms verwezen naar full IFRS (zoals bij beleggingsvastgoed tegen reële waarde, de herwaardering van materiële vaste activa en de activering van rentelasten). Sommige onderwerpen worden zodanig bijzonder geacht dat deze in zijn geheel niet in de SME ED zijn verwerkt (bijvoorbeeld bepalingen inzake landbouw, hyperinflatie en winst per aandeel). Voor die onderwerpen wordt verwezen naar full IFRS.

Tegen dit laatste punt hebben veel respondenten geageerd. Want hoewel de IASB wellicht op goede gronden heeft besloten tot verwijzingen naar full IFRS, kan de SME ED als gevolg van de verwijzingen niet als 'stand-alone' worden aangemerkt. De agerende respondenten pleiten er daarom voor om alle onderwerpen in de toekomstige SME Standard te behandelen. Dat het boekje dan wat dikker wordt, wordt op de koop toe genomen.

3 Commentaren op de SME Exposure Draft

3.1 Verdeling naar aard van organisatie en land van herkomst

Er zijn 162 commentaarbrieven ontvangen op de SME ED¹¹. Na eliminatie van een aantal (9) commentaren die slecht leesbaar waren, hebben wij de resterende 153 commentaren nader gespecificeerd naar herkomst. Daarbij bleek dat

voornamelijk accountantskantoren, waaronder de Big-4 maar ook verschillende lokaal opererende accountantskantoren, hebben gereageerd (72). Overigens zijn in dit aantal ook inbegrepen de vertegenwoordigende organisaties, zoals het Koninklijk Nederlands Instituut van Register Accountants (NIVRA) in Nederland en de International Federation of Accountants (IFAC), de wereldwijde overkoepelende organisatie van accountants. In figuur 1 zijn meer gegevens opgenomen. In de groep van 16 ondernemingen zijn drie multinationals inbegrepen, te weten IBM, BHP Billiton en BT Group. In de groep 'overige' (40) zijn onder meer inbegrepen UNCTAD, de European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG), Lease Europe en software leverancier DATEV.

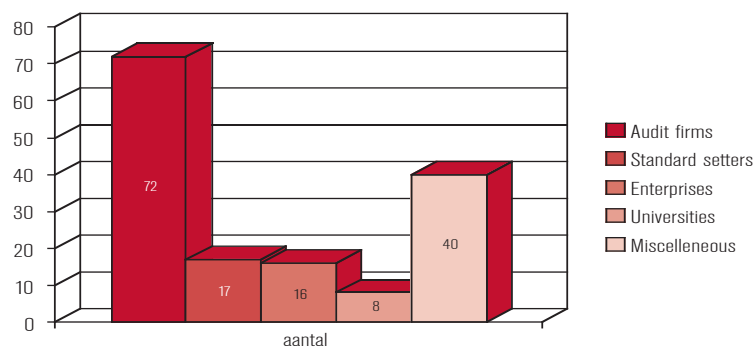
Opvallend is dat er nauwelijks commentaren zijn ingediend door financiële instellingen; de grotere banken ontbreken geheel.

De meeste respondenten zijn afkomstig uit Europa (47 procent). Daarna volgt Azië (11 procent, dat wil zeggen 17 commentaarbrieven). Binnen Europa neemt de UK het merendeel van de commentaren voor zijn rekening (18), gevolgd door Duitsland (16) en Frankrijk (8). Andere Europese landen reageerden mondjesmaat.

3.2 Voor- en tegenstanders

De totstandkoming van een standaard voor niet-beursgenoteerde ondernemingen wordt breed gesteund, vooral door accountants (en hun vertegenwoordigende organen) en door standard setters. De multinationals (al hebben er slechts drie gereageerd) zien voordelen in standaardisatie, omdat zij doorgaans worden geconfronteerd met diverse uiteenlopende lokale verslaggevingsstelsels. De komst van een uniform stelsel zou de consolidatie vereenvoudigen en tot lagere kosten leiden. Verder is er steun uit continenten die nu zelf nog geen of nauwelijks regels hebben, zoals Latijns-Amerika en Afrika. Op de Europese situatie komen wij terug in paragraaf 4 van dit artikel.

Figuur 1 Onderverdeling van commentaarbrieven naar achtergrond respondenten

Daarnaast zijn er ook wat kritische noten; de IASB is er voornamelijk niet in geslaagd om haar doelstelling te realiseren: de ontwikkeling van een vereenvoudigde, op zichzelf staande verslaggevingsstandaard die tegemoet komt aan de behoeften van de gebruikers. In de volgende paragraaf is een opsomming gemaakt van de belangrijkste aanbevelingen.

Zwaardere kritiek op de toekomstige SME Standard is er bij enkele ondernemingen (met name uit Duitsland), en bij coöperaties. De Duitse reacties kunnen worden verklaard vanuit de achtergrond dat de Duitse middenstand zich vanuit historisch perspectief kritisch opstelt ten opzichte van IFRS, onder meer doordat de Duitse verslaggevingregels nauw aansluiten bij de fiscale grondslagen.¹² De coöperaties hebben vooral moeite met het feit dat ledenkapitaal (eigen vermogen) onder de SME ED als vreemd vermogen zal worden geclassificeerd; dit wordt als onaanvaardbaar beschouwd.

3.3 Aanbevelingen

Veel respondenten dringen aan op nadere vereenvoudigingen. In deze paragraaf behandelen wij enkele voorstellen in de SME ED en het commentaar hierop van de respondenten (in de vorm van aanbevelingen). Een verdere uitwerking hiervan vindt plaats in paragraaf 5.

- Goodwill

Ten aanzien van goodwill wordt in de SME ED uitgegaan van de impairment-only benadering. Door de respondenten wordt aanbevolen om de afschrijvingsmethode te hanteren in plaats van impairment-only¹³.

- Bijzondere waardeverminderingen

In de SME ED is het begrip 'realiseerbare waarde' beperkt tot de reële waarde minus verkoopkosten. In de commentaarbrieven wordt erop aangedrongen om dit uit te breiden met bedrijfswaarde (hetgeen momenteel de gebruikelijke methode is binnen full IFRS)¹⁴.

- Latente belastingen

In de SME ED wordt uitgegaan van verwerking van zowel latente als acute belastingverplichtingen en -vorderingen. Door de respondenten wordt aanbevolen uitsluitend acuut verschuldigde winstbelastingen te verwerken en bij latente belastingen te volstaan met een toelichting.

- Pensioenen

In veel commentaarbrieven wordt ervoor gepleit om de classificatie van de pensioenregelingen te versoepelen, waardoor meer regelingen als toegezegde bijdrageregeling aangemerkt zouden kunnen worden¹⁵. De regels voor de classificatie in de SME ED zijn onveranderd ten opzichte van full IFRS. Ook wordt gepleit voor vereenvoudiging van

de methodiek van berekening als er sprake is van toegezegd-pensioenregelingen¹⁶. In de SME ED is deze methodiek ongewijzigd ten opzichte van full IFRS. Een belangrijke afwijking ten opzichte van full IFRS is het laten vervallen van de corridor, waardoor actuariële winsten en verliezen altijd direct in de winst-en-verliesrekening moeten worden verwerkt. Hiermee wordt in de SME ED vooruitgelopen op de verwachte aanstaande afschaffing van de corridor in full IFRS.

- **Onderzoek- en ontwikkelingskosten**

De meeste respondenten ondersteunen het voorstel van de IASB om SMEs een keuze te bieden tussen activering van ontwikkelingskosten dan wel het direct verwerken als kosten.

- **Op aandelen gebaseerde betalingen**

De bepalingen in de SME ED voor wat betreft de verwerking van op aandelen gebaseerde betalingen wijken nauwelijks af van IFRS₂, hetgeen inhoudt dat dergelijke betalingen in de jaarrekening verwerkt moeten worden. Door de respondenten wordt ervoor gepleit om betalingen die op aandelen zijn gebaseerd uitsluitend toe te lichten en verder niet in de jaarrekening te verwerken.

Deze onderwerpen worden bij het empirisch onderzoek (toepassing van IFRS door Nederlandse ondernemingen die geen beursnotering hebben) nader uitgewerkt (zie paragraaf 5).

Slechts een beperkt aantal respondenten heeft commentaar geleverd op het onderdeel financiële instrumenten. Dit geringe aantal kan samenhangen met de complexiteit van de desbetreffende regelgeving, waardoor het niet gemakkelijk is om werkbare en toch conceptueel aanvaardbare alternatieven te beschrijven. Natuurlijk kan het ook zo zijn dat degenen die niet hebben gereageerd, het met de voorstellen eens zijn. Voor zover de respondenten wel gereageerd hebben, kwamen zij met de navolgende aanbevelingen:

- **Niet uitgaan van de reële waarde (fair value) als standaardmethode**

Net als bij full IFRS is in SME ED de reële waarde de standaardmethode voor de waardering van financiële instrumenten voorgeschreven. Dit betekent dat een financieel instrument tegen de reële waarde gewaardeerd moet worden, tenzij er een uitzondering van toepassing is die waardering tegen kostprijs toestaat. In plaats daarvan wordt door de respondenten voorgesteld om de kostprijs als standaardmethode aan te merken.

- **Classificatie eigen en vreemd vermogen**

Vorgesteld wordt om de recente herziening van IAS 32

(classificatie van puttable instruments)¹⁷ ook door te voeren in de SME Standard, waardoor financiële instrumenten minder vaak als vreemd vermogen geïnclassificeerd worden.

4 De situatie in Europa en Nederland

4.1 Achtergrond

Europa heeft een lange historie op het gebied van de verslaggeving. De Vierde en Zevende EEG-Richtlijn geven bepalingen over grondslagen van waardering en resultaatbepaling, en over de inrichting en presentatie van jaarrekeningen. Beide EEG-Richtlijnen zijn tamelijk principles-based geredigeerd, met als gevolg dat de lidstaten tot op zekere hoogte zelf in de hand hebben hoe de regelgeving er voor jaarrekeningen in hun eigen land uitziet. Die vrijheid heeft geleid tot een aantal varianten binnen de EU. Zo zijn de Engelse en Nederlandse stelsels steeds verder richting IFRS opgeschoven, terwijl stelsels in andere landen, waaronder Duitsland en België, meer aansluiten bij fiscale principes. Op zich is dat geen probleem, zeker niet voor ondernemingen die zich uitsluitend op de lokale markt bewegen. Maar voor de wat grotere ondernemingen, die zich meer internationaal manifesteren, kan het lastig zijn om met meerdere en ook onderling verschillende stelsels te werken.

4.2 Totstandkoming regelgeving

Alle in de Europese Unie gevestigde beursgenoteerde ondernemingen moeten met ingang van het boekjaar dat op of na 1 januari 2005 aanvangt hun geconsolideerde jaarrekening opstellen op basis van IFRS. Deze verplichting vloeit voort uit de Europese verordening uit 2002 'betreffende de toepassing van internationale standaarden voor jaarrekeningen'¹⁸. Hiermee heeft de EU besloten voor het importeren van regels die door een niet onder haar toezicht staande internationale foundation (IASCF) worden ontwikkeld. Daarmee is in feite de regie uit handen gegeven, afgezien van de goedkeuringsprocedure (endorsement proces) die de EU nog wel de gelegenheid biedt om IFRS of delen daarvan tegen te houden. Aanpassing van IFRS is echter niet mogelijk. Dit leidt tot vraagtekens over de governance van het proces. Bovendien is het endorsement proces zeer tijdrovend gezien de vele organen die daarbij betrokken zijn, waaronder de Europese Commissie, EFRAG¹⁹ en het Accounting Regulatory Committee (ARC) – het Europese regelgevend comité.

Nu lijkt het erop dat de EU met de standaarden voor niet-beursfondsen niet in dezelfde situatie terecht wil komen. Hier wil men de regie wel houden. Daarbij komt, dat het Europees Parlement steeds nadrukkelijker ook een rol opeist²⁰. Deze ontwikkeling, en de afwijzende houding in met name Duitsland, kan gevolgen hebben voor de toepassing van de toekomstige SME Standard in de EU. Is de EU

genegen om de IASB nogmaals toe te laten op haar terrein, ditmaal voor SMEs, of wil men zelf de regie houden en op een andere manier standaardisatie van verslaggeving nastreven?

4.3 Is de toekomstige SME Standard in overeenstemming met de Europese richtlijnen?

Deze vraag hangt samen met de interessante stelling of de EU een lidstaat ervan kan weerhouden om de toekomstige SME Standard te implementeren. Landen als Denemarken en Engeland overwegen om hun huidige lokale standaarden te vervangen door de toekomstige SME Standard. En dat kan, zolang deze maar niet strijdig is met de bepalingen van de Vierde en Zevende EEG-Richtlijnen. Op de meeste onderdelen zal er naar verwachting inderdaad geen strijdigheid zijn, maar er is vooral nog twijfel bij de verwerking van goodwill (SME ED: geen afschrijving, uitsluitend test op duurzame waardevermindering – dit lijkt strijdig te zijn met de afschrijvingsmethode die door de Vierde EEG-Richtlijn wordt voorgeschreven).

Als de IASB deze, en mogelijk nog andere strijdigheden oplost, wordt het de landen die de toekomstige SME Standard willen gaan gebruiken, gemakkelijker gemaakt.

4.4 De situatie in Nederland

In Nederland is onder andere door de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) gereageerd. Daar waar de meeste standard setters (wereldwijd) gematigd positief zijn over de SME ED, neemt de RJ een ander standpunt in. In zijn commentaarbrief van 30 oktober 2007 aan de IASB wordt getwijfeld aan de noodzaak van een uniforme standaard voor niet-beursfondsen, zeker in de Europese context. Over de inhoud van de SME ED zegt de RJ dat deze veel te complex is en tot lastenverzwaring zal leiden. Bovendien had de RJ liever een 'bottom-up'-benadering gezien, waarbij rekening wordt gehouden met de behoeften van de gebruikers. De huidige SME ED is tot stand gekomen op basis van een in de ogen van de RJ onjuiste 'top-down' aanpak²¹. Vergoossen (2007) kwam tot min of meer dezelfde conclusies.

Het NIVRA heeft een andere visie. Onder de voorwaarden dat de toekomstige SME Standard voldoende vereenvoudigingen zal bieden ten opzichte van full IFRS, en ook relatief eenvoudig te implementeren zal zijn, vindt het NIVRA de toekomstige SME Standard relevant voor de verslaggeving van middelgrote en grote ondernemingen. Het NIVRA stelt dan ook voor om deze standaard Europees en/of wereldwijd toe te staan of zelfs voor te schrijven.

Als de toekomstige SME Standard in Nederland op enig moment wordt geïmplementeerd heeft dat consequenties voor het landschap van de verslaggeving.

In figuur 2 is het three-tier model weergegeven, dat wil zeggen dat er in Nederland drie niveaus van ondernemingen worden onderscheiden.

- Tier 1
Micro-organisaties zullen een vorm van lokale verslaggeving toepassen. Wellicht kunnen zij opteren voor fiscale grondslagen in de jaarrekening²².

- Tier 2
De middengroep, de middelgrote en grote ondernemingen, die nu de richtlijnen van de RJ toepassen, zouden over kunnen gaan op de toekomstige SME Standard.

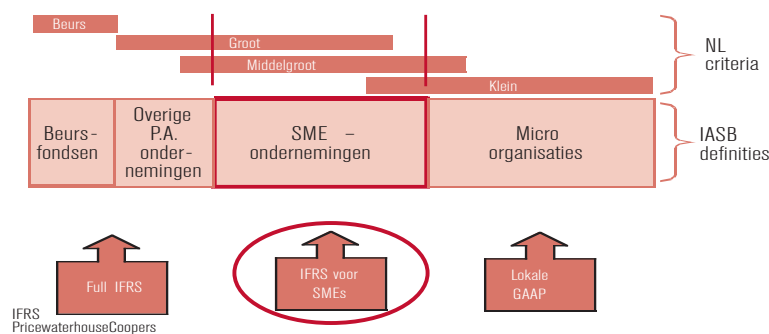
- Tier 3
Ondernemingen met een beursnotering passen voor de geconsolideerde jaarrekening IFRS toe, op grond van de IAS Verordening van de EU. Van financiële instellingen wordt verwacht dat zijn de SME Standard niet toepassen, omdat zij 'public accountability' hebben (en daarmee in tier 3 vallen).

In het uiterste geval, dat wil zeggen als de middengroep massaal op de toekomstige SME Standard zou overgaan, zou de rol van de RJ aanzienlijk veranderen. Gezien de huidige complexiteit en de weerstand op meerdere plaatsen, is het nog maar zeer de vraag of dit op korte, of zelfs middellange termijn realiteit zal worden. Maar toch, met deze mogelijkheid moet rekening worden gehouden, zeker als landen om ons heen (Verenigd Koninkrijk, Denemarken) overwegen om de lokale GAAP (verslaggevingsstandaard) in te ruilen voor de SME Standard. Naarmate meer landen overgaan en de harmonisatie van verslaggeving voor tier 2 een feit wordt, wordt het voor Nederland steeds moeilijker om daarin niet mee te gaan.

5 Empirisch onderzoek

Zal de toekomstige SME Standard het leven van niet-beursgenoteerde ondernemingen gemakkelijker maken? Op papier wel, omdat er ten opzichte van full IFRS diverse vereenvoudigingen zijn aangebracht. Om de daadwerke-

Figuur 2 Indeling van ondernemingen naar het three-tier model

De afkorting P.A. staat voor Public Accountability.

lijke vereenvoudigingen te kunnen beoordelen hebben wij de jaarrekeningen van 38 Nederlandse ondernemingen geselecteerd. Deze ondernemingen hebben in hun jaarrekening (full) IFRS op vrijwillige basis toegepast of zijn een dochteronderneming van een beursgenoteerde onderneming, maar niet zelfstandig beursgenoteerd²³. De jaarrekeningen met een boekjaar eindigend op 31 december 2006 (of kort daarna zoals 31 maart 2007) zijn meegenomen in het onderzoek.

De selectie is gebaseerd op informatie van www.company.info. Op deze site staan alle Nederlandse entiteiten die meer dan een miljoen euro omzet en meer dan 50 werknemers hebben²⁴. De website verzamelt de jaarrekeningen bij de Kamers van Koophandel en bevat een uitgebreide zoekmachine waarbij gezocht kan worden op diverse criteria, zoals beursnotering, activiteiten en omzet.

Ofschoon de IASB in de SME ED voor kwalitatieve kenmerken heeft gekozen, vallen de ondernemingen waarvan de jaarrekening op deze website is opgenomen binnen het toepassingsgebied van de toekomstige SME Standard. Wij hebben alle ondernemingen op deze website beoordeeld die binnen de SME-definitie vallen en (full) IFRS hebben toegepast met een boekjaar dat eindigt op 31 december 2006 (of 31 maart 2007). Het is duidelijk dat in de afgelopen jaren in geringe mate IFRS op vrijwillige basis is toegepast in Nederland.

De ondernemingen die in het onderzoek zijn betrokken kunnen als volgt geclassificeerd worden:

Omzet (in €)	< 100 mln	101-250 mln	251-500 mln	501-750 mln	751-1000 mln
Aantal	14	5	12	6	1

Er zijn in totaal 38 ondernemingen onderzocht. De meeste ondernemingen hebben een omzet van minder dan EUR 100 miljoen (14) of een omzet tussen EUR 251 en EUR 500 miljoen (12). Een verdere analyse leert dat de gemiddelde omzet van de geselecteerde ondernemingen ruim EUR 271 miljoen bedraagt, het gemiddeld aantal werknemers 1907 en het gemiddelde balanstotaal EUR 445 miljoen. Wij kunnen niet beoordelen of een dergelijke 'gemiddelde' onderneming als een prototype SME-onderneming kan worden aangemerkt. In elk geval heeft de gemiddelde onderneming in ons onderzoek aanzienlijk meer werknemers dan het getal dat in de SME Standard als voorbeeld wordt genoemd (te weten: 50).

Met als uitgangspunt de aanbevelingen uit paragraaf 3.3 geven wij in de komende paragrafen per aanbeveling een overzicht van:

- (eventuele) verschillen tussen full IFRS en de SME ED;
- de onderzoeksresultaten;
- de daaruit te trekken conclusies.

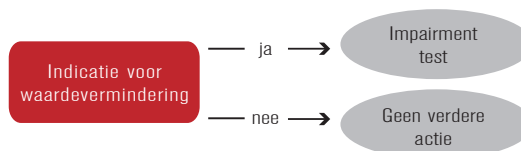
De overzichten betreffen:

- goodwill en impairment;
- impairment overig;
- latente belastingen;
- pensioenverslaggeving;
- onderzoek- en ontwikkelingskosten;
- op aandelen gebaseerde betalingen.

5.1 Goodwill en impairment

Verschil tussen full IFRS en de SME ED

Onder de vigerende IFRS dient jaarlijks een impairment-test uitgevoerd te worden voor goodwill, ongeacht of er sprake is van een indicatie van waardevermindering (IAS 36.90). De test houdt in dat de boekwaarde van de goodwill, als onderdeel van de kasstroomgenererende eenheid waaraan de goodwill is gealloceerd, wordt vergeleken met de realiseerbare waarde van de kasstroomgenererende eenheid. Als de boekwaarde hoger is, moet het meerdere worden afgewaardeerd via de winst-en-verliesrekening. Deze impairment-test is volgens de SME ED alleen noodzakelijk als hier aanleiding voor is (in de vorm van een indicatie), en zal naar verwachting dus minder vaak plaatsvinden. Schematisch ziet dit er als volgt uit:

Onderzoeksresultaten

Bij 21 ondernemingen in het onderzoek is sprake van goodwill. Bij 5 van deze 21 ondernemingen heeft de impairment-test geleid tot een afwaardering van de goodwill.

Deelconclusie

Van de ondernemingen in het onderzoek die goodwill in de jaarrekening hebben verantwoord, heeft minder dan 25% te maken met impairment. De overige (16) ondernemingen hebben een impairment-test uitgevoerd zonder dat dit heeft geleid tot een afwaardering. Het inbouwen van een extra drempel in de SME Standard (alleen een impairment-test als er een indicatie van waardevermindering is) lijkt daarom een vereenvoudiging, omdat de test niet uitgevoerd hoeft te worden wanneer de indicaties ontbreken. En dat is bij driekwart van de ondernemingen het geval²⁵. Natuurlijk zal dit aantal van jaar tot jaar verschillen, in een economisch goed jaar zullen er waarschijnlijk minder afwaarderingen zijn dan in de jaren waarin het allemaal wat minder goed gaat. En verondersteld kan worden dat er in die mindere jaren wat meer indicaties zijn, waardoor

ondernemingen die de toekomstige SME Standard gaan toepassen dan toch een impairment-test moeten doen.

5.2 Impairment overig

Verschil tussen full IFRS en de SME ED

Van een impairmentverlies is sprake als de boekwaarde van een actief of kasstroomgenererende eenheid hoger is dan de realiseerbare waarde ervan. In de SME ED is de realiseerbare waarde gesteld op de reële waarde minus de verkoopkosten, terwijl voor full IFRS de realiseerbare waarde is gedefinieerd als de hoogste van de reële waarde minus de verkoopkosten en de bedrijfswaarde, ofwel de waarde bij voortgezet gebruik.

Onderzoeksresultaten

Naast de impairment op goodwill is bij 10 ondernemingen (26 procent) sprake van een impairmentverlies op andere activa. In de meeste gevallen betreft dit een waardevermindering van materiële vaste activa. Incidenteel komt impairment ook voor bij overige immateriële vaste activa en financiële vaste activa.

Deelconclusie

De IASB stelt dat de bedrijfswaarde lastig te bepalen is voor SMEs en beperkt de formule van realiseerbare waarde tot uitsluitend de reële waarde. Maar vaak is het net andersom, en is een ondernemer wel degelijk in staat om een adequate bedrijfswaarde te bepalen. Die heeft hij toch ook vaak nodig voor investeringsbeslissingen en begrotingen. Bovendien leidt het wegvallen van één element uit de methode om de realiseerbare waarde te bepalen eerder tot impairmentverliezen die mogelijk niet terecht zijn. Het aantal impairmentverliezen (momenteel bij ruim 25 procent van de ondernemingen in het onderzoek) zal bij toepassing van de toekomstige SME Standard naar verwachting toenemen. Derhalve is dit voorstel niet in het belang van de ondernemingen die de toekomstige SME Standard gaan toepassen.

5.3 Latente belastingen

Verschil tussen full IFRS en de SME ED

De grondslagen ten aanzien van de verwerking van belastinglatenties zijn in stand gebleven. Dat wil zeggen dat een onderneming ook volgens de SME ED een latentie moet opnemen voor tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde volgens de jaarrekening, en de fiscale waardering. Een latente belastingvordering wordt ook opgenomen indien sprake is van fiscaal compensabele verliezen, mits het waarschijnlijk is dat er toekomstige fiscale winst beschikbaar zal zijn waarmee de niet-gecompenseerde fiscale verliezen kunnen worden verrekend.

De manier waarop de latenties worden berekend is onder de SME ED iets anders dan onder IAS 12, maar er wordt dus geen principiële inbreuk gemaakt op het concept van latenties.

Onderzoeksresultaten

Latente belastingvorderingen en schulden komen bij respectievelijk 68 procent en 74 procent van de ondernemingen voor. De latente belastingvorderingen beslaan 4 procent van het balanstotaal van de desbetreffende ondernemingen. Voor de latente belastingsschulden is dit zelfs 11 procent. Aangetekend dient te worden dat bij 15 ondernemingen in totaal 156 miljoen euro (circa 3 procent van het balanstotaal) van de compensabele verliezen niet zijn gewaardeerd.

Deelconclusie

Uit het onderzoek blijkt dat het merendeel van de ondernemingen reeds latente belastingen heeft verantwoord. Voor deze ondernemingen maakt een overgang naar de toekomstige SME Standard dus niet veel verschil, tenzij het gaat om de enkele specifieke uitzonderingsbepalingen zoals die nu in IAS 12 zijn opgenomen (bijvoorbeeld bij niet-afschrijfbaar goodwill). Dit betekent dat vooral ondernemingen in landen waarin de fiscale regels gekoppeld zijn aan het lokale jaarrekeningsrecht (zoals België) vaker geconfronteerd zullen worden met latenties. Daadwerkelijke lastenverlichting zou worden gerealiseerd als de aanbeveling die wordt gedaan in paragraaf 3.3 (uitsluitend acute winstbelastingen verwerken) wordt opgevolgd door de IASB.

5.4 Pensioenverslaggeving (pension accounting)

Verschil tussen full IFRS en de SME ED

De meest in het oog springende wijziging betreft het niet opnemen van de corridorbenadering in de SME ED. De corridorbenadering, die (nog) van toepassing is binnen full IFRS (IAS 19), is van belang indien een onderneming een pensioenregeling heeft die kwalificeert als toegezegd pensioenregeling. Bij toepassing van de corridor mag een deel van de actuariële winsten of verliezen uitgesteld worden (voorzover ze binnen een bepaalde bandbreedte – de corridor – blijven). Hiermee wordt beoogd de volatiliteit in de resultaten, als gevolg van mutaties in de pensioenverplichting, enigszins te beperken. Onder de SME ED is de corridor, in tegenstelling tot full IFRS, geen optie, waardoor alle actuariële resultaten direct in de winst-en-verliesrekening moeten worden verwerkt. Zoals al eerder vermeld is het overigens de verwachting dat de corridor ook in full IFRS zal worden afgeschaft²⁶.

Onderzoeksresultaten

Uit het onderzoek blijkt dat 63 procent van de onderne-

mingen (24) een toegezegd pensioenregeling heeft en ook als zodanig heeft verantwoord. De uitzonderingen die zijn geboden om een toegezegd pensioen regeling als toegezegde bijdrageregeling te verwerken²⁷ zijn hierop al in mindering gebracht. Van deze 24 ondernemingen heeft driekwart (18) gebruikgemaakt van de corridorbenadering. Verder blijkt uit het onderzoek dat de toelichting op de regelingen en de verwerkingswijze nogal eens te wensen overlaat.

Deelconclusie

Het niet opnemen van de corridorbenadering zal voor deze achttien ondernemingen, indien zij de toekomstige SME Standard zouden toepassen, tot meer volatiliteit in de winst-en-verliesrekening leiden. Dit komt omdat de actuariële winsten en verliezen niet meer via het eigen vermogen, maar direct in het resultaat verwerkt moeten worden.

5.5 Onderzoek- en ontwikkelingskosten

Verskil tussen full IFRS en de SME ED

Full IFRS schrijft voor om de onderzoekskosten direct in de winst-en-verliesrekening te verantwoorden (IAS 38.54). De ontwikkelingskosten dienen echter geactiveerd te worden als er aan een aantal criteria wordt voldaan. Zo moet het waarschijnlijk zijn dat het te ontwikkelen immateriële actief economische voordelen zal genereren. De IASB onderkent dat dit lastig is voor de ondernemingen die de toekomstige SME Standard willen gaan toepassen. Daarom wordt in de SME ED de optie geboden om alle ontwikkelingskosten direct in de winst-en-verliesrekening te verantwoorden.

Onderzoeksresultaten

Bij ongeveer een derde van de ondernemingen is sprake van onderzoek- en ontwikkelingskosten. Deze ondernemingen hebben de richtlijnen van full IFRS gevolgd en bij verwachte economische voordelen de ontwikkelingskosten geactiveerd.

Deelconclusie

Naar verwachting gaat de extra optie (het direct verwerken van ontwikkelingskosten in de winst-en-verliesrekening) tot een significante vereenvoudiging leiden voor veel ondernemingen. De IASB motiveert deze optie voor SMEs door te stellen dat veel ondernemingen niet in staat zullen zijn om te beoordelen of de criteria voor activering van toepassing zijn.

5.6 Op aandelen gebaseerde betalingen

Verskil tussen full IFRS en de SME ED

De IASB heeft als uitgangspunt genomen dat Equity-settled Share Based Payments (SBP), ofwel op aandelen gebaseerde betalingen die in eigenvermogensinstrumenten worden afgewikkeld, niet frequent voorkomen bij SMEs. Om deze reden wordt volstaan met een verwijzing naar IFRS 2 in het

geval dat deze vorm van personeelsbeloningen toch voorkomt. De verwerking en waardering van Equity-settled SBP wijkt daardoor nauwelijks af van full IFRS. Overigens geldt dat ook voor op aandelen gebaseerde betalingen die in geldmiddelen worden afgewikkeld, die wel in de SME ED worden behandeld.

Onderzoeksresultaten

Bij slechts 3 van de 38 ondernemingen komen Equity Settled SBP voor. De andere vorm van SBP, afgewikkeld in geldmiddelen, komt helemaal niet voor in het onderzoek.

Deelconclusie

De veronderstelling van de IASB lijkt terecht, aangezien dergelijke personeelsbeloningen sporadisch voorkomen. Toch zal een aantal ondernemingen moeten terugrijpen naar full IFRS, waardoor het uitgangspunt van een op zichzelf staand document niet wordt bereikt. Bovendien is de waarderingsgrondslag complex: er moet een berekening van de reële waarde van de aandelen worden gemaakt. Een overgang van full IFRS naar de toekomstige SME Standard leidt dus niet tot minder complexiteit als het gaat om dit onderwerp.

6 Conclusies

De vraag is: zal de toekomstige SME Standard het leven van niet-beursgenoteerde ondernemingen gemakkelijker maken? Uitgaande van de SME ED en aan de hand van voorgaand onderzoek is de conclusie dat dit nog niet helemaal het geval is. De regelgeving in de SME ED leunt nog teveel op full IFRS. Een onderneming die besluit over te gaan van full IFRS op de toekomstige SME Standard wordt weliswaar geconfronteerd met een bijzonder toegankelijke en aanzienlijk kortere set van regels, maar qua inhoud is de vereenvoudiging verre van indrukwekkend. Indien de IASB zou besluiten om de aanbevelingen zoals vermeld in paragraaf 3.3 over te nemen, zou dat voor een aantal van de onderwerpen die in het empirisch onderzoek zijn opgenomen tot een belangrijke vereenvoudiging leiden. Het is nu aan de IASB om de volgende stap te zetten.

Europa is verdeeld. Het Europees Parlement is geen warm voorstander van de toekomstige SME Standard. Dit heeft niet alleen te maken met de veronderstelde complexiteit ervan, maar ook met de behoefte om grip te houden op het proces van regelgeving. Daartegenover staat dat verschillende EU-landen grote interesse tonen in de toekomstige SME Standard. Het is niet ondenkbaar dat de verslaggeving in de toekomst tot een three-tier model ontwikkelt, te weten IFRS voor beursfondsen, lokale of fiscale regels voor de kleine of micro-organisaties, en de toekomstige SME Standard voor de middengroep. ■

H.C. (Hugo) van den Ende AA FB is partner bij PricewaterhouseCoopers en werkzaam in Amsterdam. Hij is lid van de IASB Working Group for Small and Medium-sized Entities en lid van de joint EFRAG / FEE Working Group. Dit artikel heeft hij op persoonlijke titel geschreven.

C.A. (Bob) Owl is assistent manager bij PricewaterhouseCoopers Groningen. Hij heeft het empirisch onderzoek voor het artikel verricht.

Literatuur

- Deutsches Rechnungslegungs Standards Committee (2008), Report on the field tests in Germany regarding the ED-IFRS for SMEs, april, zie: www.standardsetter.de/drsc/docs/press_releases/6March08_ReportonGermanField-Tests.pdf
- European Parliament, Committee on Economic and Monetary Affairs (2008), *Report on International Financial Reporting Standards (IFRS) and the Governance of the International Accounting Standards Board (IASB)*, februari; zie: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0032+0+DOC+PDF+VO//EN.
- International Accounting Standards Board (2004), *Discussion paper – Preliminary views on Accounting Standards for Medium-sized Entities*, juni, zie: www.iasb.org.
- International Accounting Standards Board (2007), *Exposure Draft of a proposed IFRS for Small and Medium-sized Entities*, februari, zie: www.iasb.org.
- International Accounting Standards Board (2007), *International Financial Reporting Standards*.
- Kamp, B. (2008), Samenvatting van de grond-

slagen voor aangifte en jaarrekening van kleine ondernemingen, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, vol. 82, no. 10, pp. 425-434 (dit themanummer).

- PricewaterhouseCoopers (2007), *IFRS for SMEs (proposals), Pocket Guide 2007*; zie: www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/SMEPocketGuide.pdf
- PricewaterhouseCoopers (2005), *IFRS for SMEs, is it relevant for your business?*, zie: <http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/ifrsforSMEs.pdf>.
- PricewaterhouseCoopers (2006), *IFRS leerboek*, pp. 19-50.
- Swinkels, L.A.P., (2006), Zijn pensioenregelingen gewijzigd als gevolg van de introductie van IFRS?, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, vol. 80, no. 11, pp. 562-570.
- Tas, L.G. van der (2006), Invoering van IFRS in de EU: achtergronden, kansen en bedreigingen, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, vol. 80, no. 11, pp. 532-542.
- Vergoossen, R.G.A. (2007), *IFRSs in de Europese Unie: een paard van Troje?*, inaugurele rede Nyenrode Business Universiteit, 1 oktober 2007.

Noten

1 Het aantal van 5 miljoen is ontleend aan gegevens die beschikbaar zijn gesteld door de IASB.

2 Op de naam 'SME' is veel commentaar geleverd, omdat de letters SME niet overeen zouden stemmen met het beoogde toepassingsgebied van de Standard. In paragraaf 2.1 van dit artikel wordt ingegaan op het toepassingsgebied van de SME Standard. Inmiddels (juni 2008) heeft de IASB besloten om de Standard voortaan 'IFRS for Private Entities' te noemen.

3 In dit artikel wordt een onderscheid gemaakt tussen de huidige Exposure Draft, de SME ED (waarvan de inhoud bekend is) en de toekomstige SME Standard (die in het eerste halfjaar van 2009 zal worden gepubliceerd).

4 In juni 2007 kondigde de IASB aan dat er veldonderzoeken worden opgezet; 116 SME's uit 20 landen participeerden in een veldonderzoek, waarbij ze hun laatste jaarrekening opstelden op basis van de voorstellen in de exposure draft en eventuele problemen rapporteerden aan de IASB. De Duitse standard setter, het Deutsches Rechnungslegungs Standards

Committee, publiceerde in april 2008 de resultaten van een field test onder Duitse ondernemingen.

5 Daarnaast worden ook de uitkomsten van een gebruikerstest meegewogen in het verdere proces.

6 Met full IFRS wordt bedoeld de bestaande IFRS en IAS, zoals goedgekeurd door de IASB (International Accounting Standards Board), inclusief de interpretaties afkomstig van IFRIC of de voormalige SIC (IAS 1.11).

7 Met micro-organisaties wordt hier bedoeld ondernemingen die een voor algemeen gebruik bedoelde jaarrekening opmaken en publiceren, maar die slechts een beperkt aantal werknemers hebben (definitie IASB in haar Basis for Conclusions bij de SME ED, BC46).

8 Hugo van den Ende, het *Financieele Dagblad*, 10 oktober 2007. Zie ook de reactie hierop van Vergoossen, het *Financieele Dagblad*, 15 oktober 2007.

9 De naam verandert wel, maar het beoogde toepassingsgebied niet. De Standard blijft bedoeld voor ondernemingen die geen public accountability

hebben. In dit artikel hanteren wij de tot nu toe gangbare naam 'SME Standard'.

10 BC is Basis for Conclusions; hierin wordt door de IASB een nadere uitleg gegeven over de genomen besluiten.

11 Alle commentaarbrieven zijn opgenomen op de website van de IASB: www.iasb.org.

12 In Duitsland wordt overigens gewerkt aan nieuwe wetgeving op het gebied van verslaggeving. Hiermee wordt (ten opzichte van de huidige wetgeving) opgeschoven in de richting van (full) IFRS.

13 Impairment-only wil zeggen dat er niet op goodwill wordt afgeschreven, maar dat de waarde van goodwill wordt verminderd als de uitkomst van de jaarlijkse impairment-test daartoe aanleiding geeft.

14 Bij een impairment-test (een test op duurzame waardevermindering) onder full IFRS wordt de boekwaarde van een actief vergeleken met de realiseerbare waarde, dat is de hoogste van de bedrijfs-waarde en de reële waarde.

15 Swinkels (2006) constateert dat een aantal

Nederlandse ondernemingen hun pensioenregeling heeft omgezet van een toegezegd-pensioenregeling naar een toegezegde-bijdrageregeling en een aantal ondernemingen noemt expliciet IFRS als reden voor de omzetting.

16 In de SME ED is gekozen voor dezelfde methode (actuaireel, toepassing van de Projected unit credit methode waarbij beloningen worden toegerekend naar rato van de verrichte prestaties, IAS 19.65) als de methode volgens full IFRS.

17 Puttable instruments zijn financiële instrumenten met een terugneemverplichting, IAS 32.18(b).

18 Van der Tas (2006) bespreekt achtergronden van de invoering van IFRS en gaat na in hoeverre de doelstellingen zijn gehaald. Ook bespreekt hij kansen

en bedreigingen van de invoering van IFRS.

19 De EFRAG is samengesteld uit verslaggevingdeskundigen die gebruikers, verschafters, controleurs en nationale regelgevers van financiële informatie vertegenwoordigen.

20 Zie: European Parliament (2008).

21 Dat wil zeggen dat als uitgangspunt voor de ontwikkeling van de toekomstige SME Standard is gekozen voor de bestaande full IFRS. Bij een bottom-up-benadering wordt aan de hand van de behoeften van de gebruikers een geheel nieuwe standaard ontwikkeld. Zie paragraaf 2.3.

22 Inmiddels is de wet fiscale grondslagen (waarbij het kleine bv's wordt toegestaan om op fiscale basis te rapporteren) definitief geworden: Stb. 2008, 217 (zie Kamp, 2008 in dit themanummer).

23 Ondernemingen met een beursnotering vallen buiten de scope van de SME ED, S. 1.1 en 1.2.

24 Ondernemingen met een omzet van meer dan 1 miljard euro zijn niet meegenomen in dit onderzoek.

25 Daarbij gaan wij ervan uit dat bij de ondernemingen, waarbij geen afwaardering van goodwill heeft plaatsgevonden, ook geen indicaties van waardevermindering zijn geweest.

26 Hierover is in Nederland een stevige discussie ontstaan. Als de corridor zou verdwijnen uit IAS 19 zou dat voor de beursfondsen ook tot een aanzienlijk hogere volatiliteit leiden.

27 Bij een toegezegde bijdrageregeling kan worden volstaan met het verwerken van de verschuldigde premie in de winst-en-verliesrekening.